

جنبه‌های نمایشی داستان «حماسه‌ی آشوری»

محمد مهدی احدی^۱، پویا رئیسی^۲

^۱دانشجوی کارشناسی ارشد ادبیات نمایشی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی Ahadi.1992@gmail.com

^۲دانشجوی کارشناسی ارشد تهیه‌کنندگی گرایش نمایش، دانشگاه صدا و سیما Poya.Raissi@gmail.com

چکیده

تاریخ شروع هنرهای دراماتیک را می‌توان با تاریخ اقتباس هم‌زمان دانست. درام در یونان باستان با اقتباس از حماسه‌های هومر به وجود آمد. همچنین بعدها، سینما با بهره‌گیری از سایر هنرها اعم از تئاتر و ادبیات داستانی کوشید تا قلمروهای گسترده‌تری برای خود ایجاد کند. اقتباس همواره به مثابه راهکاری که می‌تواند متن اولیه را در قامت متن ثانویه و دارای مدیومی جدید سازد؛ مورد توجه نویسندگان و کارگردانان هنرهای نمایشی بوده است.

در این مقاله تلاش می‌شود جنبه‌های نمایشی حماسه آشوری اثر ویلیام دانیال مورد توجه قرار گیرد و سپس به امکان‌سنجی برگردان نمایشی این داستان نگاهی شود. اقتباس نمایشی از داستان‌های آشوریان ضمن توجه به فرهنگ دیرینه و باستانی بخشی از قدیمی‌ترین ساکنان فلات ایران، می‌تواند داستان‌های در دست فراموشی را در ساحت دراماتیک احیا کند. نوشتار در پایان نشان می‌دهد که داستان حماسه آشوری در مولفه‌هایی نظیر اعمال دراماتیک، مکالمه، شخصیت‌پردازی، تعلیق و... از جنبه‌های نمایشی قابل توجهی برخوردار است.

واژه‌های کلیدی: حماسه آشوری، ویلیام دانیال، داستان، ادبیات نمایشی، اقتباس.

مقدمه

تاریخ شروع هنرهای دراماتیک را می‌توان با تاریخ اقتباس هم‌زمان دانست. درام در یونان باستان با اقتباس از حماسه‌های هومر از سوی اشیل، سوفوکل و اورپید شکل گرفت. اورپید صرفاً به دلیل آن که از مضامین و طرح داستانی حماسه‌ها وفادارانه اقتباس نمی‌کرد مورد شتمات زمانه‌ی خویش قرار گرفت [۱]. سال‌های بعد هنر سینما نیز از مسئله‌ی اقتباس بی‌بهره نماند و با بهره‌گیری از سایر هنرها به ویژه تئاتر و ادبیات داستانی آثار موفقی را تولید کرد. در تمام این دوره‌ها، اقتباس همواره به مثابه راهکاری موثر که می‌تواند متن

اولیه را در قامت متن ثانویه و دارای مدیومی جدید سازد؛ مورد توجه نویسندگان و کارگردانان هنرهای نمایشی بوده است. حماسه‌ی آشوری نوشته‌ی ویلیام دانیال دربرگیرنده‌ی داستان دلآوری‌های قاطینای پهلوان است. قاطینا شخصیتی افسانه‌ای است که قربات‌های فکری و رفتاری زیادی با شخصیت مهم شاهنامه‌ی فردوسی رستم دارد. او بزرگ زاده‌ای است که سال‌ها از خانواده خود دور می‌ماند اما در نهایت قاطینا پس از طی سه مرحله (خوان) موجبات رهایی قوم خود از ستم هیولای پلید را فراهم می‌آورد. به گفته‌ی آلبرت کوچویی [۲] مترجم این داستان از زبان آشوری به فارسی «این نخستین کتاب در برگرداندن آثار گزیده‌ی ادبیات آشوری به فارسی در دوران معاصر است». توجه به این جمله اهمیت اقتباس‌های احتمالی از این اثر را مشخص می‌کند. چرا که بخش‌هایی از فرهنگ متنوع اقوام مختلف ایرانی، حماسه‌ها و داستان‌هایی که کمتر مورد توجه قرار گرفته است؛ از این رهگذر می‌تواند بیش از گذشته احیا شوند و در مقابل دیدگان بی‌شمار مخاطبان گسترده‌ی هنرهای دراماتیک قرار گیرد. در این نوشتار کوشیده می‌شود ضمن تجزیه و تحلیل عناصر نمایشی، ظرفیت‌های بلقوه نمایشی داستان حماسه آشوری نمایان شود.

ویلیام دانیال و سبک حماسه آشوری

ویلیام دانیال، نویسنده، شاعر و موسیقی‌دان برجسته‌ی آشوری قرن بیستم است. او در سال ۱۹۰۳ میلادی وقتی که پدرش به صورت داوطلبانه مشغول درمان بیماران شهر مهاباد بود در همین شهر به دنیا آمد. از زندگی این نویسنده در مراحل کودکی و نوجوانی، اطلاعات چندانی در دسترس نیست. او تحصیلات ابتدایی خود را در شهر ارومیه آغاز کرد و سپس به تحصیلات خود در تبریز و همدان ادامه داد. بعد از سال ۱۹۲۰ میلادی به بین‌النهرین رفت و در سال ۱۹۲۳ به فرانسه سفر کرد. تحصیلات خود را در رشته